

FILOZOFSKI FAKULTET U ZAGREBU
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
IZVANREDNI STUDIJ BIBLIOKARSTVA

**ULOGA I AKTIVNOSTI ŠKOLSKOGA
KNJIŽNIČARA U POTICANJU ČITANJA
UČENIKA RAZREDNE NASTAVE**

diplomski rad

studentica: Ana Brčić Bauer
mentorica: prof. dr. sc. Sonja Špiranec

Zagreb, 2013.

SADRŽAJ:

UVOD	3
1. ŠKOLSKA KNJIŽNICA	4
2. MOTIVACIJA KORISNIKA ŠKOLSKE KNJIŽNICE	6
3. ULOGA I AKTIVNOSTI ŠKOLSKOGA KNJIŽNIČARA U POTICANJU ČITANJA	8
3.1 BAJKAONICA	10
3.2 LIKOVNE RADIONICE	11
3.3 KVIZOVI ZA PROVJERU RAZUMIJEVANJA PROČITANIH DJELA	12
3.4 RAZREDNO STABLO	13
3.5 DAJ JEDNU – UZMI JEDNU	14
3.6 STVARAMO SVOJ DJEČJI ČASOPIS	15
3.7 POTRAŽIMO ZNANJE U ENCIKLOPEDIJI	16
3.8 SUSRET S PISCEM	17
4. ANKETA – ČITALAČKE NAVIKE UČENIKA RAZREDNE NASTAVE	18
ZAKLJUČAK	23
LITERATURA	24

UVOD

U diplomskome radu ULOGA I AKTIVNOST ŠKOLSKOGA KNJIŽNIČARA U POTICANJU ČITANJA želim istaknuti iznimnu ulogu školskoga knjižničara pri ostvarivanju jednoga od najvažnijih odgojno-obrazovnih ciljeva – poticanju čitanja među djecom i mladima kojima knjiga najčešće nije prvi izbor za provođenje slobodnoga vremena, a čitanje često doživljavaju kao (mrsku) obvezu radi dobivanja bolje ocjene, rijetko se tko čitanja prihvati iz potrebe za novim saznanjima i upoznavanjem novih „svjetova“.

Upravo zbog takvoga stava mladoga čitatelja, vrlo je bitna zadaća školskoga knjižničara promjena doživljaja knjige i čitanja kao obveze različitim načinima. Obvezna lektirna djela, ponekad napisana i prije više od stoljeća, znaju svojim jezikom, ali i temom odbiti današnjega mladog čitatelja. Školski knjižničar takva će djela uz pomoć učitelja približiti učenicima na zanimljive načine, aktualizirati ih i tako ih potaknuti na čitanje. Iznimno je zbog toga bitno kakav je stav zauzeo školski knjižničar prema svojim korisnicima. Hladan i nepristupačan knjižničar teško će pridobiti čitanju nesklonog učenika makar i za obvezan lektirni naslov. Nasuprot njemu, otvoren i knjižničar zainteresiran za svoga korisnika, individualnim pristupom potaknut će ga na čitanje i druge knjižne građe koja bi određenoga učenika mogla zanimati. Takvim će svojim djelovanjem knjižničar zainteresirati učenike za čitanje i pomoći im da na početku svoga školovanja zavole knjigu pa im i susret sa zahtjevnijim djelima neće biti odbojan i nepremostiv.

Cilj ovoga rada je prikazati iznimno bitnu ulogu i aktivnosti školskoga knjižničara kako bi korisnike potaknuo na čitanje lektirnih, ali i ostalih djela koje im se nude u knjižnici.

Anketnim upitnikom ispitale su se navike, interesi i ukusi učenika prema čitanju i knjizi, a dio ovoga diplomskoga rada temelji se i na iskustvu koje sam stekla radeći kao školski knjižničar u Osnovnoj školi Marije Jurić Zagorke te sa sigurnošću mogu tvrditi da je uloga školskoga knjižničara kao posrednika između mladoga čitatelja i knjiga iznimno velika i važna.

1. ŠKOLSKA KNJIŽNICA

Dva su sustava koje školska knjižnica u sebi ujedinjuje i u njima djeluje: knjižničarski i odgojno-obrazovni. U knjižničarskome sustavu jako je bitno korisnika „odgojiti“ tako da i sve kasnije knjižnice kojima će se on služiti imaju korisnika koji zna tražiti informaciju i razlučiti bitno od nebitnoga, koji je motiviran za cjeloživotno učenje i koji zna učiti. S druge strane i odgojno-obrazovni sustav od knjižnice kao sastavnoga dijela javne ustanove kakva je škola traži poučavanje učenika, poticanje i unapređivanje intelektualnog, moralnog i duhovnog razvoja.¹

Školska je knjižnica vrlo bitan dio suvremene škole. Znanje ondje stečeno temelj je budućega razvoja učenika i priprema za cjeloživotno učenje. Knjižnica sudjeluje u životu škole s knjižnim i neknjižnim izvorima informacijama i znanja, iz čega proizlaze njezine definicije i zadaće.

„Školska knjižnica:

- prikuplja, obrađuje i stavlja u funkciju sve izvore znanja (od knjige do Internet informacije) uz pomoć suvremene tehnologije te postaje informacijsko i nastavno središte škole,
- središnjica je i svih školskih odgojno-obrazovnih, javnih kulturnih zbivanja i svekolikih stvaralačkih mogućnosti, uvijek otvorena prema širem okružju,
- mjesto je partnerskog odnosa učenika, nastavnika i knjižničara (učenik bira i predlaže teme i sadržaj rada, istražuje, uči samostalno i stvaralački, kritički i samokritički vrednuje postignuća u učenju),
- prostor je učenikova dolaska organizirano i po slobodnom izboru, skupno i pojedinačno, poticaj razvoja učenikove samostalnosti, samopouzdanja i pozitivne slike o sebi, osnovnih preduvjeta za stvaralačko djelovanje i ostvarenje individualnog maksimuma,
- otvorena je za promjene, jer se sve znanstvene činjenice, tehnološka

¹ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi.// NN 87/08

dostignuća i uvjeti života i rada stalno mijenjaju.“²

Jako je bitno da se učenicima predstavi knjižnica i što za njih knjižničar radi, da on nije samo osoba koja će im posuditi i razdužiti knjige. Treba im objasniti od kakve se građe sastoji knjižnični fond te kako ga mogu koristiti. Bitno je od ranih nogu podučavati djecu o njihovim pravima i obvezama u školskoj knjižnici i čitaonici te da moraju poštivati pravila koja se odnose na sve korisnike.

Knjižničar treba nastojati osvijestiti u učenicima da u knjižnici rade nešto korisno za sebe, čak ako ondje borave samo pod velikim odmorom: čitanje časopisa ili popularno-znanstvenih knjiga pridonijet će proširivanju njihova znanja, a da ne govorimo o koristi koju će učenici imati budu li uz pomoć referentne zbirke ili druge literature pisali kakav referat ili izrađivali plakat.

Školska knjižnica, dakle, treba obrazovati učenike svoje škole za vrednovanje informacija i kritičko mišljenje, omogućiti im da koriste informacije na različitim medijima te im ponuditi raznolike izvore informacija i znanja te tako zadovoljiti njihove potrebe.

Nema, međutim, dobre školske knjižnice bez suradničkoga rada učitelja i knjižničara te se kroz tu suradnju jača osjećaj zajedničkih vrijednosti, odgovornosti i rezultata koji isto tako ovise i o stručnosti suradnika, kreativnosti i motivaciji za takav oblik rada.

James Henri na svome je predavanju o školskoj knjižnici i njezinoj ulozi u obrazovanju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu pomalo u šali rekao kako bi knjižničaru najbolji prijatelj u školi morao biti ravnatelj jer je upravo on osoba koja će dati poticaj za sudjelovanje knjižničara u obrazovnim rezultatima ili će svojim nerazumijevanjem posla i poslanja knjižničara biti prepreka poboljšanju rada školske knjižnice, a time i škole. Praksa u Republici Hrvatskoj potvrđuje da napreduju samo one knjižnice koje neprekidno prate potrebe korisnika i one s vrlo raznolikim i razvijenim djelatnostima, što bi svim zaposlenicima škole, a u prvom redu ravnatelju, moralo biti od najveće važnosti.

² Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. Školska knjižnica - korak dalje. Zagreb: Zavod za informacijske studije : altaGama, 2004.

2. MOTIVACIJA KORISNIKA ŠKOLSKE KNJIŽNICE

Motivacija učenika neiscrpna je tema proučavanja pedagogije, psihologije i samim time i svih sustava obrazovanja. Poticanje i razvijanje njihove vanjske, a pogotovo unutrašnje motivacije vrlo je zahtjevan i trajan proces djelovanja učitelja i drugih prosvjetnih djelatnika pa tako i školskoga knjižničara.

„Za školskog su bibliotekara vrlo važni oni pokretački motivi koji će uspjeti potaknuti unutrašnju i vanjsku motivaciju učenika. Budući da unutrašnja motivacija uključuje radoznalost, razumljivo je da će učenike zanimati one teme koje su povezane sa životnim iskustvom učenika.“³

Kako bi korisnici bili motivirani za posjećivanje knjižnice, ona uz mjesto za posudbu i dobivanje informacija mora biti i prostor ugodan za provođenje slobodnoga vremena, ali i mjesto iskazivanja vlastite darovitosti i kreativnosti. Hoće li knjižnica to postati ovisi o više čimbenika: o prostoru u kojem se nalazi, sadržajima koje nudi korisnicima i ponajprije samome knjižničaru. Te su tri komponente iznimno bitne za komunikaciju s mlađim korisnicima jer samo knjiga nije dovoljan razlog za boravak u knjižnici – možemo je posuditi i vratiti ne zadržavajući se u prostoru knjižnice duže od minute.

Izgled i opremljenost svakog prostora iznimno su bitni da bismo se u njemu osjećali ugodno pa je i ugodan i dobro opremljen prostor školske knjižnice preduvjet da knjižnica bude posjećena. Iako su smještaj, veličina i opremljenost školskih knjižnica propisani zakonom, u našim su školama ti prostori često neadekvatni (premaleni, nedovoljno mjesta za čitanje i boravak i sl.), ali se i takvi prostori mogu uz male intervencije (zidovi i zavjese toplih boja, glazba, izložbe dječjih radova) učiniti privlačnima.

Sadržaji koje knjižnica nudi također će privući mladoga korisnika. Stalnom aktivnošću školskoga knjižničara i raznovrsnim mehanizmima motivacije ostvaruju se dva cilja:

- stvara se navika dolazaka djece u školsku knjižnicu pa će se na taj način većina njih razviti u stalne korisnike knjižnice,
- dobrim promoviranjem knjižničnih usluga od potencijalnih se čitatelja grade pravi čitatelji.

³ Šeta, V. Školska knjižnica i motivacija učenika.// Proljetna škola školskih knjižničara : zbornik / urednik Višnja Šeta. Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci, 1997. Str. 44.

Česta i zanimljiva događanja u knjižnici najbolja su njezina promidžba jer aktivnosti koje se u njoj događaju svojom atraktivnošću privući pozornost učenika i učiniti je jednim od najzanimljivijih mjesta u školi. Učenicima je jako stalo da netko sasluša i prihvati njihove ideje, želje i mišljenja te im treba omogućiti da kroz razne aktivnosti razvijaju svoju kreativnost i da se u knjižnici, bez obzira na ocjene koje imaju iz različitih predmeta, osjećaju uspješno.

Kad je riječ o motivaciji za čitanje, istraživanja pokazuju da učenici prilično naglo gube volju za čitanje prelaskom iz razredne u predmetnu nastavu^{4, 5}. To se objašnjava povećanjem opsega gradiva koje učenici moraju usvajati, ali i promjenama koje to pubertetsko vrijeme donosi, više ih zaokupljaju drugi mediji.

Uzrok, međutim, može biti i nedovoljno atraktivan knjižni fond u školskoj knjižnici, na što knjižničar mora utjecati.

Zato je jako bitno od prvoga razreda započeti s motivacijom za čitanje jer učenici nisu svladali čitanje kada glasno nauče povezati riječi u rečenice. Svladali su ga kad nauče čitati s razumijevanjem, a tada na scenu stupa knjižničar kao pozitivni posrednik između knjige i učenika.

⁴ Clark, C. & Foster, A. Children's and young people's reading habits and preferences: The who, what, why, where and when. London: National Literacy Trust, 2005.

⁵ Clark, C., Torsi, S. & Strong, J. Young people and reading. London: National Literacy Trust, 2005.

3. ULOGA I AKTIVNOSTI ŠKOLSKOGA KNJIŽNIČARA U POTICANJU ČITANJA

Ne može se zaniijekati da živimo u vrijeme prevlasti elektroničkih masovnih medija te se knjiga s njima teško može natjecati. Od televizije i radija, preko računala i mobilnih telefona djeca, a i odrasli, traže zabavu, rasterećenje od svakodnevnih obveza, bez većeg intelektualnog napora. Ako kod kuće dijete nikad ne vidi roditelja da drži u rukama knjigu, ni samo neće imati potrebu za čitanjem, slobodno će vrijeme koristiti igrajući se, možda na računalu ili gledajući televiziju. Izabравši takvu vrstu zabave, dijete je izabralo i stagnaciju fonda riječi koji rabi u pismenome i usmenome izražavanju.

Uz roditelje i učitelje i knjižničar ima veliku odgovornost privući dijete knjizi i čitanju. To će teško biti izvedivo bez sprege obitelji i škole jer su upravo roditelji i učitelji najveći uzori učenicima. Knjižničar, pak, u svakodnevnoj komunikaciji sa svojim korisnicima mora na primjeren način poticati i razvijati navike posuđivanja i čitanja knjiga koje mogu, ali i ne moraju pripadati obveznoj lektirnoj građi. Učenici u knjižničara moraju imati dovoljno povjerenja da bi mu se obratili za savjet ili stručnu pomoć, ali i komentirali knjigu koju su pročitali, pokušali pročitati, ali nisu uspjeli ili su od knjige odmah odustali. Zato je jako bitno da knjižničar zna i želi komunicirati na stručan, ali prijateljski način sa svim svojim korisnicima, bio to prvašić koji u knjižnicu dolazi s izvjesnim strahopoštovanjem ili osmaš koji dolazi posuditi knjigu samo zato što mu o njoj ovisi zaključna ocjena iz nekoga predmeta.

Da bi knjižničar stekao povjerenje svojih učenika-korisnika, bitno je:

- da je knjižničar uvijek spreman saslušati učenika i preporučiti mu doista građu koja bi učenika mogla zainteresirati
- da pri posudbi lektirnoga djela svojom pozitivnom kritikom potakne i zainteresira učenika na čitanje
- da knjižničar razgovara o čitanju i sklonostima korisnika i kad u knjižnici samo „krate vrijeme“ čekajući sljedeći školski sat

- da knjižničar sasluša i prihvati sud korisnika o nekom pročitanoj djelu iako se s prosudbom možda slaže tek djelomično ili se uopće s njome ne slaže.

Samo će uz takav stav knjižničar ostvariti dobar odnos sa svojim korisnicima-učenicima .

Brojne su aktivnosti kojima će knjižničar motivirati učenika za čitanje: čitanje priča, likovne i dramske radionice i igraonice, izrada slikovnica i časopisa, susreti s književnicima i ilustratorima knjiga, urednicima različitih dječjih časopisa, izložbe, satovi lektire u knjižnici, kvizovi i natjecanja u čitanju i slično.

„Njima se postižu sljedeći ciljevi:

- razvijanje kulture čitanja
- stjecanje navike dolaska u knjižnicu
- djeca upoznaju knjige i druga izvore znanja
- obogaćuje se usmeno i pismeno izražavanje djece
- odgaja se aktivnog čitatelja za cijeli život
- kod djece se razvija interes za različite vrste književnog stvaralaštva
- kreativno se provodi slobodno vrijeme“⁶

U nastavku ovog rada bit će prikazane neke od aktivnosti za poticanje čitanja koje se provode u knjižnici Osnovne škole Marije Jurić Zagorke.

⁶ Tomin, V. Poučavanje radosti čitanja// Školska knjižnica i kvalitetna škola; Prostor i mediji; Poučavanje radosti čitanja / uredila Biserka Šušnjić [et.al.] Rijeka: Prva hrvatska susačka gimnazija u Rijeci, 2002. Str. 133-138.

3.1 BAJKAONICA

Sat je to namijenjen učenicima prvih i drugih razreda na kojem im knjižničarka kazuje ili čita bajku ili priču vežući je katkad i uz kakav prigodan blagdan (Božić, Uskrs, Majčin dan, Dane kruha, Dan planeta Zemlje). Ponekad se nakon čitanja i razgovora o pročitanoj učenicima pusti i audio ili video uradak snimljen po pročitanoj predlošku (npr. Ježeva kućica ili Profesor Baltazar).

Nakon čitanja priče učenici iznose svoj doživljaj djela, a knjižničarka ih usmjerava da prepričaju tekst i otkriju osobine likova, njihove dobre i loše postupke te da otkriju poruku bajke.

Učenici koji to žele izreći će svoj sud i objasniti kako bi oni sami postupili da su se našli u sličnoj situaciji.

Na kraju sata učenici u bilježnicu zapisuju najvažnije podatke, a potom ilustriraju najzanimljiviji događaj po svome izboru.

3.2 LIKOVNE RADIONICE

Ove se radionice oslanjaju najčešće na bajkaonicu i održavaju se gotovo uvijek u dvosatu. Nakon što se prvi sat pročita i analizira priča, u drugom nastavnom satu učenici se dijele na dvije do tri veće skupine (ovisno o broju učenika u razrednome odjelu).

Učenici dobivaju zadatak ilustrirati pročitane bajke, obično tako da svaki od njih ilustrira jedan dio teksta te se od njihovih crteža može i bez teksta razumjeti smisao priče.

Knjižničarka tada sa svakom skupinom učenika ponovno razgovara i pročitane tekstu i potiče učenike na likovno izražavanje. Učenici se najčešće vrlo brzo dogovore tko će što nacrtati, ali se ponekad dogodi da se neki učenici ne žele prilagoditi radu u skupini. Tog učenika knjižničar pokušava dodatno zainteresirati za rad, makar i samostalan. Nakon 25 minuta predviđenog za crtanje, učenici pregledavaju crteže koje potom „kronološki“ zalijepe na papir većega formata i izlože na knjižničnom panou ili ih uvezuju u razrednu slikovnicu koju potom mogu pogledati i prelistati i drugi učenici škole.

Iz praktičnih razloga najčešća je tehnika crtanje drvenim bojicama ili flomasterima, ali učenici rade i s kolaž-papirom i vodenim bojama (uz priče s morskim motivima).

Djeca se jako vole likovno izražavati, tako da se spoj čitanja priča i likovnih radionica pokazao kao pun pogodak. Mora se istaknuti i suradnju knjižničara i učitelja koji ipak mora dobro pripremiti svoj razred na ovakav način rada, da djeca te dobi budu spremna raditi u skupinama, dogovarati se i surađivati.

3.3 KVIZOVI ZA PROVJERU RAZUMIJEVANJA PROČITANIH DJELA

Ove se radionice provode najčešće u trećem i četvrtom razredu, kad entuzijazam za čitanjem knjiga polako počinje opadati.

Razlog je dijelom i u obimu djela koji se u tim razredima nalaze na lektirnome popisu jer je popriličan skok iz drugog razreda, u kojem se čita slikovnica ili bajka od najviše dvadesetak ilustriranih stranica, u treći, u kojemu učenike očekuju romani poput Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića, Družbe Pere Kvržice ili Dnevnika Pauline P.

Za ova je djela moguće pripremiti kvizove po uzoru na recentne televizijske kvizove (Tko želi biti milijunaš, Najslabija karika i sl.) kao slikokaz, a učenici se podijele u četiri skupine. Svaka skupina bira svoga predstavnika koji u prvom dijelu kviza odgovara na pitanja u dogovoru s ostali članovima skupine.

Dvije po dvije skupine bore se za ulazak u finale odgovarajući na postavljena pitanja, a dvije najbolje ekipe ulaze u finale u kojima se natječu samo predstavnici skupina (bez pomoći suigrača). Pobjednik je učenik koji točno odgovori na najviše pitanja, a nagrada za njega i njegovu ekipu su knjige i dječji časopisi.

Učiteljica su primijetile da učenici doista pozornije čitaju romane za koje su im najavljeni kvizovi, a čak i učenici koji inače ne pokazuju pretjerano zanimanje za čitanje lektirnih djela žele aktivno sudjelovati u natjecanju i pridonijeti pobjedi svoje skupine.

U evaluacijama učenici često ističu da im je ovakav način provjere pročitana vrlo zanimljiv i zabavan i da bi takve kvizove željeli rješavati što češće. Učenici znaju i sami predlagati koja bi se djela mogla provjeravati kvizom.

3.4 RAZREDNO STABLO

Razredno stablo projekt je koji se u Osnovnoj školi Marije Jurić Zagorke provodi već duže vrijeme, a obuhvaća sve razrede razredne nastave, kojih je ove godine 16.

Na početku školske godine zainteresirani učenici i polaznici likovne grupe viših razreda na 16 hamer papira naslikali su stabla, a svako stablo ima onoliko grana i grančica koliko je u pojedinim razredu učenika. Potom na svaku granu napišu ime jednoga učenika, a zatim od samoljepljivog kolaž papira izrežu cvjetice, listiće i latice veličine dvije kune.

Oslikani hameri, latice, cvjetici i listići razdijele se učiteljicama pojedinih razreda, a učenici, nakon što pročitaju jednu slikovnicu ili knjigu, na listić, laticu ili cvjetić napišu naslov te knjige i zalijepe ga na svoju granu razrednoga stabla.

U prvom se razredu s projektom započinje početkom drugoga polugodišta, nakon što djeca nauče čitati i pisati sva tiskana slova. Tada ih se svečano upisuje u knjižnicu, dobivaju svoje plastificirane iskaznice i unikatne straničnike za uspomenu na upis u školsku knjižnicu, te im se objasni kako će se projekt provoditi.

Već se u tim prvim danima posuđivanja slikovnica prvašićima vidi kolika je razlika u svladavanju tehnike čitanja među učenicima. Dok jedni najradije biraju slikopriče ili slikovnice u kojima je malo teksta, drugi rado posuđuju zbirke priča ili bajki i njihovo im čitanje ne predstavlja problem. Zna se dogoditi da djeca zalijepe listić i za knjigu koju nisu pročitali, ali učiteljice jednom tjedno ispituju što su učenici pročitali pa je i takvo „varanje“ svedeno na minimum.

Koncem svibnja knjižničarke posjećuju svaki razred, zajedno s učenicima i učiteljicama prebrojavaju latice na stablima i proglašavaju najboljega razrednog čitatelja. Nakon usporedbe rezultata, proglašava se i najboljeg čitatelja u paralelnim razredima. Darovi koje pobjednici dobiju su novije ili antologijske knjige hrvatskih autora.

3.5 DAJ JEDNU – UZMI JEDNU

Akcija Daj jednu – uzmi jednu provodi se tijekom cijele godine i njoj rado sudjeluju mnogi učenici.

Bit je ove akcije da učenik od kuće donese knjigu koja mu je draga i koju je pročitao pa ju je spreman darovati nekom drugom. Ostavlja je na stolu školske knjižnice, odakle je uzima učenik koji bi je rado pročitao i odnosi je kući bez da je mora vratiti. Dva puta godišnje u knjižnici se okupljaju učenici koji žele razmijeniti knjige. Svatko govori o svojoj knjizi, naznačuje kratak sadržaj, daje drugima preporuku zašto bi tu knjigu bilo dobro pročitati kako bi zainteresirao ostale prisutne učenike. Nakon što su sve knjige predstavljene, započinje razmjena i knjige prelaze u ruke novih čitatelja. Knjige koje ostanu nerazmijenjene stavljaju se u posebno korito u knjižnici uz napomenu da ih učenici slobodno mogu uzeti, a mogu je ili ne moraju više vratiti.

Do sada je razmijenjen velik broj knjiga jer uvijek ima učenika i njihovih roditelja koji nemaju dovoljno prostora za čuvanje pročitanih slikovnica i knjiga pa im je drago da knjige mogu proslijediti dalje zainteresiranim čitateljima.

3.6 STVARAMO SVOJ DJEČJI ČASOPIS

U drugome razredu u knjižnici tijekom jednoga školskog sata obrađuje se nastavna jedinca Dječji časopisi. Učenici ih rado čitaju, ali na tome satu nauče razliku između poučnih i zabavnih časopisa, usvoje pojmove kao što su naslovnica, sadržaj, rubrika, dnevne novine, tjednik, dvotjednik, mjesečnik i sl.

Uz taj nastavni sat nadovezala se i radionica izrade razrednoga dječjega časopisa. Na kraju sata o dječjim časopisima s učenicima i učiteljicom knjižničar dogovara zadaće za samostalni rad kod kuće. Neki će učenici u vremenskome razdoblju od dva tjedna napisati kratku priču ili pjesmu, netko će fotografirati svoga kućnog ljubimca i uz fotografiju i novinarski ga predstaviti ostalim učenicima. S obzirom na interese netko će sastaviti malu križaljku, napisati zagonetku ili vic, netko će predstaviti sport kojim se bavi, a netko će napisati osvrt na knjigu koju je pročitao.

U razdoblju od ta dva tjedna učenici se mogu savjetovati s učiteljicom ili knjižničarkom koje će im pomoći da što bolje izvrše svoju zadaću.

Nakon dva tjedna učenici se ponovno nalaze u knjižnici gdje se pregledavaju svi radovi koje su učenici donijeli sa sobom i koje je učiteljica tijekom godine izdvajala kao zanimljive. U već pripremljen uvezani „časopis“ napravljen od papira formata A3 učenici će u već dogovorene rubrike lijepiti svoje radove, a učenici daroviti za likovno izražavanje osmislit će izgled naslovnice svoga časopisa. Ilustracije se dodaju, gdje je to potrebno, i unutar časopisa.

Nakon što je časopis gotov, učenici ga odnose u svoju učionicu gdje je izložen na panou poput zidnih novina i dostupan je svima za čitanje.

U prigodi dana škole koji se veže uz rođendan Marije Jurić Zagorke početkom ožujka, uz djela slavne spisateljice i njezine članke iz novina, izloženi su i prvi novinarski pokušaji učenika.

3.7 POTRAŽIMO ZNANJE U ENCIKLOPEDIJI

Kako cilj knjižničara nije samo potaknuti djecu na čitanje beletristike i časopisa, već je jedan od ciljeva i podučiti djecu kako pronaći potrebnu informaciju, knjižničarke su osmislile kviz koji će učenike četvrtih razreda zainteresirati za služenje enciklopedijama i ostalom referentnom zbirkom.

U uvodnome satu učenicima se rastumači pojam referentne zbirke, objasni razlika između rječnika hrv. jezika, rječnika stranih riječi i višejezičnih rječnika, razlika između leksikona i enciklopedija te razlika između općih i specijalnih enciklopedija, internetskih i enciklopedija na cd-romu.

Učenicima svakako treba objasniti kako nisu svi izvori znanja koji su dostupni na internetu uvijek i vjerodostojni te bi informacije prikupljene npr. na wikipediji bilo dobro provjeriti.

Nakon što ih se pouči kako se služiti enciklopedijama, što je to kazalo ili indeks pojmova, kako zapisati bilješke iz enciklopedije, učenici rješavaju prvi dio kviza „Potražimo znanje u enciklopediji“. Kako knjižnica ima veći broj dječjih općih enciklopedija (Svijet oko nas, Sve oko nas, Moja prva enciklopedija, Oxford Dječja ilustrirana enciklopedija, Faktopedija) učenici su podijeljeni u manje skupine i dobivaju pitanja čije odgovore trebaju pronaći u enciklopediji koju su dobili. Pobjedila je ona skupina koja prva točno odgovori na sa pitanja sa svoga listića.

Nakon toga učenici dobivaju zadatak sami sastaviti nekoliko pitanja služeći se enciklopedijama, a potom ih postavljaju ostalim skupinama. Pobjeđuje skupina koja ponudi najviše točnih odgovora na postavljena pitanja, bilo da na njih zna odgovore, bilo da odgovore pronađe u ponuđenim enciklopedijama ili leksikonima.

Zamjetan je porast služenja referentnom zbirkom nakon održavanje ove radionice, u prvom redu kad je riječ o pisanju domaćih zadaća iz prirode i društva ili stranih jezika.

Bitno je dakle osvijestiti da enciklopedije nisu velike, opširne i nezanimljive knjige, već priručnici potrebni u svakodnevnom životu.

3.8 SUSRET S PISCEM

Dio godišnjega plana i programa rada školskoga knjižničara je planiranje i organizacija susreta učenika škole s književnikom.

Takvi su susreti za djecu vrlo poticajni jer se pripremajući za susret čitaju njegova različita djela te tako upoznaju njegove junake i teme o kojima je pisao. Uz pomoć knjižničarke u časopisima i na internetu pronalaze intervju i članke sa zanimljivim podacima o gostu i tako se pripremaju za razgovor.

Vrlo je bitan i timski rad učitelja i knjižničara da bi se učenici dobro pripremili za susret s književnikom kako se taj susret ne bi sveo na monolog pisca, a djeca se ne usude postaviti nijedno pitanje.

U školi dosad bilo nekoliko susreta s piscima, a svaki je bio poseban i nezaboravan. Željka Horvat-Vukelja, Sanja Pilić, Božidar Prosenjak, Stjepan Lice i drugi uspješni su stvoriti prisnu atmosferu, podijeliti svoja iskustva s vjernim čitateljima, na zanimljiva pitanja još zanimljivije odgovoriti, a najveća je dobit od ovakvog susreta to što mladi čitatelji razvijaju ljubav prema knjizi i čitanju.

Tijek susreta:

- a) predstavljanje gosta
- b) književnik govori o svojim djelima
- c) razgovor književnika s učenicima

Na jednome plakatu u knjižnici OŠ Marije Jurić Zagorke kao moto knjižnice stoje riječi gošće Željke Horvat-Vukelje:

„Znati čitati znači imati ključ koji otvara sva vrata. Voljeti čitati znači otključavati uvijek nova i nova vrata koja vode prema znanju, dobroti i samopouzdanju.“

Valja napomenuti kako ova osnovnoškolska knjižnica izvrsno surađuje s Knjižnicom Dubrava. Budući da njihov Dječji odjel vrlo često organizira različite radionice, predavanja i susrete s književnicima, učenici škole imaju dodatnu priliku za druženje i razgovor sa zanimljivim gostima.

4. ANKETA – ČITALAČKE NAVIKE UČENIKA RAZREDNE NASTAVE

Anketa o čitateljskim navikama učenika razredne nastave provedena je u Osnovnoj školi Marije Jurić Zagorke tijekom travnja 2013. među učenicima prvih, drugih, trećih i četvrtih razreda, a ukupno je sudjelovalo 180 učenika. Učenici su dobili listić s 12 pitanja i ponuđenim odgovorima, a trebali su zaokružiti samo jedan odgovor. Anketom se željelo utvrditi koliko učenici čitaju, što čitaju, što je za njih lektirna knjiga. Istraživalo se i kako doživljavaju školsku knjižnicu, koliko je često posjećuju, što u njoj najčešće rade. Slijede pitanja i rezultati:

1. Čitanje je za mene:

- a) zadovoljstvo
- b) obveza
- c) nekad zadovoljstvo, nekad obveza
- d) gubitak vremena

• 86 učenika (47%) odgovorilo je da je čitanje za njih zadovoljstvo, za njih 30 (16,9%) je obveza, za njih 53 (30%) čitanje je nekad zadovoljstvo, a nekad obveza, a 11 učenika (6,1%) smatra čitanje gubitkom vremena.

2. U slobodno vrijeme čitam:

- a) lektiru
- b) časopise, lektiru i ostale zanimljive knjige
- c) stripove i časopise
- d) ništa od navedenog

• U slobodno vrijeme samo lektiru čita 35 (19,5%) učenika, časopise, lektiru i druge knjige čita 109 (60,5%) učenika, samo stripove i časopise čita 27 (15%), a ništa od navedenoga ne čita 9 učenika (5%).

3. Lektirna knjiga za mene je:

- a) obveza
- b) gubitak slobodnog vremena
- c) veselje jer ću upoznati nove likove
- d) ovisi o knjizi

• O lektiri kao obvezi misli 28 (15,5%) učenika, za njih 14 (7,8%) čitanje lektire je gubitak vremena, 101 učenika (56,1%) veseli što će upoznati nove književne likove, a za njih 37 (20,6%) mišljenje ovisi o samoj lektirnoj knjizi.

4. Najviše volim čitati:

- a) pjesme
- b) priče i bajke
- c) romane
- d) igrokaze

• Odgovori u ovome pitanju ankete podijeljeni su prema uzrastu: pjesme najviše vole čitati 30 učenika (16,7%) kao i priče i bajke 60 učenika (33,3%) mahom učenici prvih i drugih razreda. Romane najradije čitaju 44 učenika (24,4%), a njih 46 (25,6%) igrokaze. Ove su odgovore najviše zaokruživali učenici trećih i četvrtih razreda, što nije čudno jer su romani opširniji od ostalih djela, a i prevladavaju u lektiri za treći i četvrti razred.

5. Najzanimljivije su mi knjige koje govore o:

- a) prijateljstvu
- b) životinjama
- c) mojim vršnjacima
- d) šaljive knjige

• Učenici najviše vole čitati knjige o životinjama (78 učenika, 43,3%) i šaljive knjige (60 učenika, 33,4%), a manje ih zanimaju sadržaji vezani uz vršnjake i prijateljstvo (26 učenika, 14,4%; 16 učenika, 8,9%). I ove je rezultate lako protumačiti uzrastom ispitanika jer su djeca

u prva dva razreda još uvijek fokusirana više na sebe, nego na svoje okruženje. Tek u trećem i četvrtom razredu (u predpubertetu) počinju ih zanimati i vršnjaci pa su isključivo oni zaokruživali te odgovore.

6. Koliko knjiga pročitaš mjesečno:

- a) jednu
- b) dvije
- c) tri ili više
- d) nijednu

• Pod pojmom knjige podrazumijevala se jedna jedinica knjižne građe, a rezultati su sljedeći: jednu knjigu mjesečno čita 72 učenika (40%), dvije 42 (23,4%), tri ili više 60 (33,3%), a niti jednu knjigu mjesečno ne pročita 6 učenika (3,3 %). Najveći broj učenika koji su zaokružili da čitaju više knjiga mjesečno su učenici prvih i drugih razreda, a rezultati se opet mogu protumačiti time što oni čitaju mahom slikovnice koje su po opsegu puno kraće od romana.

7. Najčešći kriterij biranja knjige za čitanje?

- a) naslov
- b) autor
- c) tema
- d) ilustracije
- e) preporuka prijatelja, knjižničarke ili učiteljice

• Naslov privuče 49 učenika (27,2%) pa odluče posuditi knjigu, ime autora će na posudbu potaknuti 12 učenika (86,7%), tema njih 72 (40%), ilustracije će biti presudne za 29 učenika (16,1%), a u preporuku prijatelja, knjižničarke ili učiteljice najviše se uzda 18 učenika (10%).

8. Koliko često posjećuješ školsku knjižnicu?

- a) jednom mjesečno
- b) jednom tjedno
- c) više puta tjedno
- d) ne posjećujem je

• Samo jednom mjesečno knjižnicu posjećuje 71 učenik (39,5%), jednom tjedno njih 38 (21,1%), više puta tjedno u knjižnicu dolazi 49 ispitanih učenika (27,2%), a 22 učenika (12,2%), uopće ne navraćaju u školsku knjižnicu. Većina njih objasnila je da s roditeljima posjećuju narodnu knjižnicu u naselju.

9. U školsku knjižnicu:

- a) rado idem
- b) idem kad moram

• Na ovo i sljedeća tri pitanja nisu odgovarali učenici koji su u prethodnome pitanju odgovorili da ne posjećuju školsku knjižnicu. Rado u knjižnicu dolazi velika većina učenika, njih 113 (71,5%), a kad mora, dođe 45 učenika (28,5%).

10. Razlog dolaska u knjižnicu:

- a) čitanje časopisa
- b) posudba lektire i knjiga za čitanje u slobodno vrijeme te čitanje časopisa
- c) posudba lektire

• Samo radi časopisa u knjižnicu dolazi 9 učenika (5,7%), da bi posudili lektiru i ostale knjige te čitali časopise dolazi 138 učenika (87,3%), a samo radi posudbe lektire dolazi 11 učenika (7%).

11. Jesi li zadovoljan svojom školskom knjižnicom:

- a) jesam
- b) djelomično sam zadovoljan
- c) nisam

• Knjižnicom je u potpunosti zadovoljan 31 učenik (19,6%), djelomično je zadovoljno 112 učenika (70,9%), a nezadovoljno je 15 učenika (9,5%).

12. Kako bi knjižnica mogla poboljšati svoj rad:

- a) nabavom novih zanimljivih knjiga
- b) cjelodnevnim radom
- c) većim prostorom i nabavom računala
- d) spojem svega nabrojenog

• Da bi knjižnica poboljšala svoj rad nabavom novih zanimljivih knjiga smatra 11 učenika (6,1%), 5 učenika (2,8%) odlučilo se za cjelodnevni rad, 8 učenika (4,4%) smatra da bi poboljšanje donio veći prostor i nabava računala, a velika većina učenika smatra kako bi knjižnica poboljšala svoj rad spojem svega nabrojenog (156 učenika, 86,7%).

Dobiveni rezultati ne iznenađuju jer je knjižnica o kojoj je istraživanje provedeno i u koju je trenutačno upisano 865 učenika i gotovo 80 učitelja i nastavnog osoblja, smještena u 40 četvornih metara, od informatičke opreme u njoj je samo računalo kojim se služi knjižničar, a knjige se nabavljaju ovisno o priljevu novca.

Bez obzira na to, velik broj učenika voli čitati, čitanje im je zadovoljstvo, čitaju više od jedne lektire mjesečno, vesele se upoznavanju novih likova. Knjižnica je za većinu svojih korisnika ugodno mjesto koje rado posjećuju da bi posuđivali knjige i čitali časopise, a vjerojatno bi dolazili i češće kad bi prostor bio veći i bolje opremljen.

ZAKLJUČAK

Nove tehnologije, koje se usavršavaju i napreduju svakodnevno, žestoka su konkurencija knjizi i čitanju. Posljedica je porast funkcionalne nepismenosti, opadanje sposobnosti razumijevanja pročitanoa teksta. Djeca sve manje čitaju, rijetko im je knjiga u rukama u slobodno vrijeme, a kad čitaju, nerijetko to čine površno, ne ponirući u dublji smisao pročitanoa.

Motivirati mladog čitatelja i promicati knjigu kao medij za stjecanje kulturnih navika jedna je od zadaća školske knjižnice i školskoga knjižničara. Kroz svoje različite programe kreativnih i stvaralačkih radionica i projekata, knjižnica može pridonijeti poticanju čitanja i položaju knjige.

Najvažnije je pridobiti korisnika da knjižnicu smatra prostorom u kojem će rado provesti slobodno vrijeme, a knjižničara osobom od povjerenja s kojom može iskreno razgovarati o knjigama, ali i svakodnevnim događajima i problemima s kojima se susreće u školi.

Budući da je temeljna uloga knjižničara nabava knjižne građe i promicanje kulture čitanja, jako je bitno otkriti interese korisnika te pronaći literaturu koja će ih zainteresirati. Pogotovo je bitno motivirati učenike razredne nastave kako bi odrastanjem ostali vjerni knjizi, dodatno razvili i obogatili jezično izražavanje, poboljšali komunikacijske vještine, razvili maštu i međusobne suradničke odnose. Druženje djece u školskoj knjižnici ostvaruje se u skladu sa znanjem, mogućnostima i voljom školskoga knjižničara koji će učenike od prvog do četvrtog razreda uvoditi u svijet knjige i čitanja. Zajedno s učiteljem od učenika će stvoriti pravog čitatelja koji će otvoreno i s radošću osjetiti književno djelo.

LITERATURA:

1. Clark, C. & Foster, A. Children's and young people's reading habits and preferences: The who, what, why, where and when. London: National Literacy Trust, 2005.
2. Clark, C., Torsi, S. & Strong, J. Young people and reading. London: National Literacy Trust, 2005.
3. Kovačević, D.; Lasić-Lazić J.; Lovrinčević J. Školska knjižnica – korak dalje. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Altagama, 2004.
4. Šeta, V. Školska knjižnica i motivacija učenika. // Motivacijski poticaji školske knjižnice u odgojno-obrazovnoj aktivnosti učenika / urednik Višnja Šeta. Rijeka: Prva hrvatska susačka gimnazija u Rijeci, 1996. Str. 41-46.
5. Tomin, V. Poučavanje radosti čitanja// Školska knjižnica i kvalitetna škola; Prostor i mediji; Poučavanje radosti čitanja / uredila Biserka Šušnjić [et.al.] Rijeka: Prva hrvatska susačka gimnazija u Rijeci, 2002. Str. 133-138.
6. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. // NN 87/08